
Sanja ŠPOLJAR VRŽINA

MIRNA
REINTEGRACIJA,
NEMORALNA
„PRAVDA“, NEMIRNA
MEĐUNARODNA
SAVJEST – PRILOG
ANTROPOLOGIJI
VUKOVARA

Doba je umišljaja da živimo usred globalne demokracije, ljudskih prava i tolerancije, koje još nismo dovoljno proveli na lokalne prostore, a niti ih možemo dovoljno provesti na globalne prostore. Uostalom, kao i doba umišljaja o sveprisutnosti pobjede znanosti, egzaktnosti i objektivnosti. Dva tjedna trenutačnog martirija haićanskih smrti¹ obilježenih bagerima i ruševinama u svakoj bi egzaktno-trijumfirajućoj znanosti trebala olakšati globalna rješenja koja su već davno, kroz egzaktnost i objektivnost, iznašla kako olakšati ljudske patnje. Svakako, za takav zaključak znanstvenik mora dati snažne argumente, uspoređivati i iznositi činjenice, no naročito treba biti posvećen osvještavanju svih namjernih zaborava uvjetovanih blokiranom egzaktnošću usred preteške simbolike. Kada ljudskim tijelima zatrpana jama olako prerasta u metaforu povijesti, a jedina egzaktnost postane broj žrtava, a ne interdisciplinarni odgovor mnogih zapadnih logocentričnih disciplina – i znanost gubi moć objektivnosti. Naime, ona postaje sama sebi dostatna rabota usred smraćenih koridora ubojite i opasne nesvrhovitosti. One nesvrhovitosti koja će iznaći opasnost u, makar i argumentiranim, tvrdnjama da su patnje populacija usporedive, a događaji izravno povezani sa središtima profitno-geostrateške moći i neučinkovitosti svjetski dežurnih UN-ovih i drugih „spasilaca“. Ta ubojita „svrhovitost“ vidjet će jedinu uspješnu poveznicu s narodom Haitija u broju žiro-računa kao označitelju egzaktne mjere humanosti i sveprisutnosti medijskih dekora, kao vrhunski razvijene tehnološke potpore.² Na-

1 Ovaj rad je dovršavan u tjednu potresa na Haitiju, početkom siječnja 2010. godine.

2 U prilog kritike takvog uobičajenog razmišljanja u području hijerarhiziranja vrhunske tehnologije i ekspertnosti nad humanošću: trenutna rasprava o brzini postavljanja američkih i izraelskih terenskih bolnica u Haitiju (http://atlasshrugs2000.typepad.com/atlas_shrugs/2010/01/praise-for-israeli-mission-in-haiti-only-ones-operating-israeli-field-hospital-earns-accolades-as-on.html).

dalje, između mnogih sličnosti i razlika s narodom Haitija dijelimo vrlo važnu (poglavito za ovaj rad) činjenicu – međunarodni pokus misije *mirne reintegracije* uspio je u Hrvatskoj, nakon što je propao na Haitiju.³

ZNANOST HUMANOSTI KOJA SE TEŠKO INTEGRIRA

Znanstvena legitimacija autorice ovog rada pridružuje se onima koji znanost i znanstvenike ne izdvajaju iz globalno/kolektivnog sindroma izgaranja, odavno dijagnostificirane shizoidnosti i depersonalizacije globalnog društva, intelektualne iracionalnosti i ponajviše bolne *političke ekonomije brutalnosti* svijeta u kojem živimo (Farmer, 1994., 307).⁴ Godine 2008. mnogi znanstvenici Ujedinjenih naroda, Svjetske zdravstvene organizacije i UNESCO-a koji su sudjelovali na svjetskom forumu o globalnom zdravlju u Bamaku,⁵ mogli su se uvjeriti u (ne)moć tih institucija. Nemoć se očitovala u činjenici da je sve sudionike financirala Svjetska banka, čije je strategije i programe većina sudionika osporavala, konfrontirala i prozivala u nastojanju proglašavanja nove odlučne intelektualne odgovornosti za globalnu devastaciju od više od pola stoljeća. Važan korak dalje, sudjelovanje autorice ovog teksta bio je obilježen i vrlo važnim identitetskim određenjem svjedočanstava – dolazeći iz zemlje hrvatske medicine i vukovarske bolnice. Iz zemlje dr. Andrije Štampara, dr. Vesne Bosanac, dr. Juraja Njavre. Andrija Štampar je 1940-ih bio potpisnik prvih dokumenata uzleta Svjetske zdravstvene organizacije i svjetskog humanizma, a dr. Vesna Bosanac je ranih 1990-ih bila potpisnica dokumenata na koje nije bilo odgovora, pa smo se mogli uvjeriti u propast humanizma – onog za pomoć Vukovaru usred Europe i svijeta (Prilog 1). Dokumenti na koje nije odgovoreno – i do danas su jedan od dokaza vrtložnog nestajanja svjetskog i europskog morala i razlog za sram usred Europe, a koje tako ubrzano i formalno postajemo dio.

3 Mora se uočiti da su ovdje parametri „uspješnosti“ izvedeni iz najgrubljih ocrti protokola UN-a. Za dublji uvid: Understanding Transitional Missions: The Road from UNTAG to UNTAES (Coleiro, 2002., 35-40; 9-49).

4 „... privilegirani ovog svijeta su zaštićeni od patnje nasilja, zaštićeni su od njezina počinjenja – izravno – i zaštićeni su od isprika. Dakle, to je politička ekonomija brutalnosti. Kao što je nasilje siromašnih shvatljivo samo kroz ‘uronjenost’ u njihovo siromaštvo – isto tako mora biti ‘dobrota’ bogatih mjerena naspram njihove moći i privilegija“ (Farmer, 1994., 307).

5 *Bamako Call for Action* (Global Ministerial Forum on Research for Health, Bamako, Mali, 17-19th November, 2008), <http://www.globalforumhealth.org>; <http://www.tropika.net>.

Na etiku u nestajanju upućuje i hrvatski liječnik-humanitarac Slobodan Lang 1999. godine. On je, naime, nastojao konfrontirati nedjelovanje/nefunkcioniranje međunarodne humanitarne zajednice tijekom obrambenog rata u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini *izazovom na dobro* (Lang, 1998). No, oni koji nesebično i nadljudski čine dobro, teško mogu shvatiti da su moral i etika *mefistovski* u funkciji instrumentaliziranih akcija materijalističnih interesa, i sve manje spojivi s težnjom prema weberijanski soteriološki usmjerenim⁶ dobročinstvima iz dobrog duha.

Za sada je jedino područje antropologije znanstveno područje, koje omogućava dovoljnu dipotriju interdisciplinarnosti za *farmerovskim* konfrontiranjem s *političkom ekonomijom brutalnosti*. Ovo će posve sigurno postati i cilj mnogih budućih hrvatskih istraživača – razmatranje praktičanog zaborava o svemu što se tiče vukovarskih dana, rata za Hrvatsku i uloga svih koji su nam omogućili ugodnu slobodu petobrzinskih i za manjinu obećavajućih EU obzora, kao i olako prešućivanje nemoralna utemeljenog na kondicioniranom neprozivanju međunarodne zajednice (Špoljar-Vržina, 2009.). Hrvatska današnjica obuhvaća građane koji su dali sebe za nastanak Hrvatske i građane koji razdaju sebe za nastanak ujedinjenosti – ujedinjenosti koja doista, potvrđeno na dan pada Vukovara u studenom 1991. godine, nema mehanizme zaštite od stradavanja usred Europe i svijeta. Hrvatska je povijest određivana odsječcima političkih i gospodarskih interesa, koji sve više moraju postati cilj istraživanja jer su najtruliji dio iracionalnih svjetskih pekunijarnih snatrenja, nemuštih znanstvenih interpretacija mirotvorenja na „Balkanu“, i dio preskupo plaćenih posljedičnih bolnih iskustava na terenu, lokalno, u određenim zemljopisnim ali ponajviše našim lokalnim tjelesnim, umnim i duševnim kartografijama. Ljudi poput Tihomira Štrekelja⁷, Jean-Michela Nicoliera⁸ ili generala Jacquesa P. Kleina⁹ već svojom nazočnošću svjedoče da je

6 Za potrebe ovog rada nažalost je nužno važnu građu Webera ograničiti samo na dio njegove razrade soteriološkog/spasiteljskog, kao manifestacije etičke dimenzije. Za bolji uvid: Weber (1946., 280).

7 Osječanin Tihomir Štrekelj je prvi hrvatski volonter u nedavno potresom pogođenom Haitiju, kao dio austrijskog tima od 6 članova, kojima će za datak biti pročišćavanje vode (www.hrt.hr/18.01.10).

8 Jean-Michel Nicolier je mladi Francuz koji je u dvadesetpetoj godini, 1991. godine krenuo braniti demokraciju od velikosrpskog nacionalizma. Kad je grad (Vukovar) pao, bio je u podrumu Vukovarske bolnice. Njegovo tijelo nije nikad nađeno. (Ovo je dio posvete naslovljene Vukovarskim majkama, Srebreničkim ženama i njihovoj djeci/ Louise L. Lambrichs, Vukovar nikad nećemo vidjeti, 2005.)

9 General Jacques P. Klein, do misije UNTAES-a (UN Transitional Administration for Eastern Slavonia) bio je veleposlanik, umirovljeni general

barem jedan predstavnik međunarodne zajednice spreman i fiziološki proživjeti sudbinu naroda kojem se pomaže. Za generala Jacquesa P. Kleina to se napokon dogodilo u studenom 2008. godine, kada je bio u prigodi sjediti na skupu o mirnoj reintegraciji i doživati mentalne slike prošlosti bez obzira na to koliko one bolne, sporne ili neugodne bile. Mogao je osjetiti i uznemirenost svim izrečenim činjenicama, a možda još više onim prešućenim, koje nikako ne mogu kao takve ostati, zbog zdrave budućnosti koju priželjkujemo i integriramo.¹⁰ Protivno tome, još jednom je podlegao pritisku međunarodne površne ekvilibristike izjednačavanja agresora i žrtve (Prilog 2).

ZDRAVA BUDUĆNOST – INTEGRIRANA? REINTEGRIRANA?

Zdrava budućnost – reintegrirana i integrirana – nastaje kroz priličnu zbrku. Koliko su joj znanstvenici sposobni ući u trag, a koliko joj i sami pridonose? Dio utješnog metodološkog usmjerenja možemo naći unutar denzinovske tihe (metodološke) revolucije, koja traje više od tri desetljeća, kroz koju se moguće prikloniti svim tvorcima artikuliranja i pronalaženja važnosti iskazivanja vlastite i tuđe, lokalne i globalne, vulnerabilnosti (Denzin i Lincoln, 1994.). Nadalje, tijekom desetljeća provjerenih metodoloških matrica i analitičkih aparatusa antropologije moguće je ustrajati na predstavljanju prešućene istine, čak u službi negiranja službene tuzemne i europske „znanstvenosti“ i „egzaktnosti“, te zaključiti da se sofisticirano *brikoliranje* kad-tad mora zamijeniti najobičnijim pripremama za popločavanje, i to namjerno izostavljenih dijelova realiteta bez kojih su moguće bilo koja metodologija, statistika i empirija. Ovo nije pomodno metodološko eksperimentiranje ili besciljno natjecanje s ostalim znano-

bojnik zračnih snaga SAD/US Air Force Reserves i član American Senior Foreign Service of the Department of State.

- 10 Nažalost, ova je prigoda za generala Kleina bila prekinuta i svedena na sudjelovanje na skupu s hrvatskim domaćinima na samo nekoliko formalnih sati. U odnosu na mnoge planirane i neplanirane kontakte, možda je najvažnije istaknuti onaj održan sa srpskim predstavnicima, nakon njihovog 'upada' na skup – u tijeku kojeg je u tonu uhodanog UNTAES-ova obrasca umirivanja izjavio između ostalog i da se ...*Hrvatsku promatra za EU i NATO članstvo, a što implicira i prosudbu kako se tretiraju građani Hrvatske bez obzira na etnicitet...* Obrazac isprovociranog 'umirivanja' na bazi zabrinutosti zbog etničkih prava očito je onemogućio razgovor, usred Vukovara, o svakom ozbiljnijem 'promatranju' Republike Srbije, te uvjetima njezina članstva u EU-u i NATO-u, kao i najvažnije činjenice – da je Ratko Mladić još uvijek na slobodi, a Karadžić negira krivnju u Hagu. Video dokument: skandal u Vukovaru/dnevnik Vojvodina <http://www.youtube.com/watch?v=7lCe2euw66Y>

stima, nego osviješteno stajalište da svaka znanost može opstati samo ako je recipročne orijentacije prema ishodišnoj populaciji i ako uvećava mogućnosti kontekstualiziranja vlastitih pozicija. Odnosno kada smo postali žrtve, a kada nositelji političke ekonomije brutalnosti? Lokalno primijenjeno – kontinuirano propitivanje ovog usmjerenja je cilj antropologije Vukovara.

Analiza „internacionalne priče“ o mirnoj reintegraciji Hrvatskoga Podunavlja epitomni je sukus navedenog metodološkog inzistiranja. Ne samo zbog poticaja na egzaktnost proširenih vidika sa superficijalnim naglaskom na potrebno „suočavanje“ s lokalnom prošlošću od 1996. godine nadalje, nego i zbog tjelesno živog osjećaja straha od ponavljanja istovrsnih scenarija iz ranih devedesetih u budućnosti Vukovara – scenarija koji se itekako može ponoviti, kao što se itekako lako invertira i instrumentalizira.¹¹

Na ovim prostorima bili smo žrtve spoznavanja lokalne mržnje i globalne iracionalnosti – i to umom, tijelom i duhom. I koliko god je sramna haaška presuda 2007. godine bila jedan od najboljih pokazatelja, zasigurno dolaze naplate i za one ranije, od 1990. godine u nizu sazdanom od ekvilibrija krivnje i praksi posramljivanja (Špoljar-Vržina, 2005., 2007., 2009.). Ne bez razloga, u naslovu ovog rada su riječi moral i pravda, prema uzoru na mnoge internacionalne predloške, pod sumnjom i navodnicima. Ipak, čak kao takvi još ne uspijevaju prikazati dinamičnost licemjerja u koje smo uronjeni, a za koje je internacionalna nominalna ‘uznemirenost’ nedostatan čimbenik odgovora na ishodišno pitanje – do koje mjere ovu ‘uronjenost’ uočavamo?

Iz te hinjene globalne „egzaktnosti“ izlaz je u uporom izricanju lokalno prešućivanih činjenica i inzistiranju da one budu pridodane nizu svih budućih analiza o mirnoj reintegraciji. Ujedno, to je i trajan prkos okoštanim svjetskim strukturama stabilizacije, koje percipiraju isključivo samoprovane pobjede vlastitih uspješnica nad lokalnim pojavama. Preciznije, internacionalni pokus sposobnosti jedinica Ujedinjenih naroda, nazvanih UNTAES, valja istrgnuti iz komparativnog niza Namibija – Angola – Mozambik – Kambodža – Somalija – Haiti – Hrvatska (Coleiro, 2002., 9-49) te njegovu uspješnost procijeniti u odnosu na ulog „civiliziranosti“ koju Hrvatska, kao zemlja žrtva agresora, mora opetovano proizvoditi nasuprot kontinuiranoj politici međunarodnih ekvilibrističkih ucjena.

11 Pravni zastupnici Srbije su Međunarodnom sudu pravde u Haagu (ICJ) podnijeli tužbu protiv Republike Hrvatske za genocid nad Srbima tijekom rata od 1991. do 1995. godine (<http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/hr/newsbriefs/setimes/newsbriefs/2010/01/03/nb-01>).

Štoviše, valja ustrajati na postavljanju pitanja o smislenosti provedbe *mirne reintegracije*, vođene preko forsiranog zaborava činjenica koje su očito globalno temelj međunarodne „pravde“, bez obzira na lokalni učinak umnožavanja nepravde i funkcionalnog održavanja neuspješnih mehanizama svjetskog humanizma. Predložak ovakvog pothvata bio bi prvi korak prema imalo egzaktnom određivanju omjera propuštenog dobra i promoviranog zla.

ZABILJEŠKA ČINJENICA I PREŠUĆIVANIH PITANJA OTRGNUTIH ZABORAVU

Činjenica 1/u vezi s temporalnošću:

20. studenoga (srijeda) 1991. godine:

U 7.30 sati oficir JNA major V. Šljivančanin priopćio je bolničkom osoblju, skupljenom u predvorju pokraj izlaza iz bolnice, da su na snazi vojni zakoni, a da je dr. V. Bosanac smijenjena s dužnosti. Govorio je više od sat vremena.... Za to vrijeme pripadnici JNA i srpskih paravojskih postrojbi kroz sporedni izlaz iz bolnice su izveli oko 400 muškaraca: ranjenike, djelatnike te članove njihovih obitelji i druge civile. Mnogi od izvedenih nikad se nisu vratili; najmanje 267 osoba ubijeno je na raznim stratištima, najviše na Ovčari, gdje je strijeljano 200 osoba, među kojima i 20 djelatnika bolnice. Oko 10 sati do bolnice je došao predstavnik međunarodne zajednice Cyrus Vance (Mjesto sjećanja Vukovarska bolnica 1991., 2007., 44).

Prešućivana pitanja:

Na dan kada je dr. Bosanac smijenjena u 7.30 Cyrus Vance je kasnio. Došao je u 10 sati. Samo u dva i pol sata povijest se nepovratno survala u područje desetljeća nepovratnog zla. Vukovar se branio iz minute u minutu, ulicu po ulicu, podrum po podrum, instituciju po instituciju, život po život. Zašto je Cyrus Vance kasnio? Zašto je međunarodna zajednica kasnila? Zašto međunarodna zajednica uvijek kasni? Nasuprot tome, zašto međunarodna zajednica uvijek ubrzava procese integriranja?

Činjenica 2/u vezi sa zaštitom na prostorima pod zaštitom UN-a:

U svibnju 1992. godine na našem je tlu počeo mandat UNPROFOR-a. Iako je zaustavio ratne sukobe, dolazak UNPROFOR-a nije donio sigurnost Hrvatima na okupiranim područjima. Naprotiv, od uspostave UNPROFOR-a na okupiranim hrvatskim područjima u proljeće 1992. godine do kraja 1994. godine srpski su pobunjenici protjerali više od 12 tisuća Hrvata i pripadnika drugih nesrpskih nacional-

nih manjina, a 600 su ubili (uglavnom starijih osoba koji su ostali u svojim kućama) (Prognanici i izbjeglice u RH, Vlada Republike Hrvatske, Ured za prognanike i izbjeglice, srpanj, 1995., 10).

Prešućivana pitanja:

Jesmo li bili i jesmo li još uvijek dio svjetskog pokusa? Kako živjeti na ovim prostorima nakon provjerene činjenice da je zaštita bilo koje osobe bez obzira na dob, spol, vjeru ili etnicitet iluzija odnosno i bez obzira na patofiziološko stanje – kada se ne mogu zaštititi niti izranjavana tijela izdvojena iz zaštite Crvenog križa i odvedena prema Ovcari, zajedno s bolničkim osobljem?

Činjenica 3/u vezi s autonomnošću (Vlada) na prostorima zaštite UN-a:

Unatoč svim uložnim naporima međunarodne zajednice, te strpljivosti i suradnje Hrvatske s Ujedinjenim narodima, Vanceov plan i rezolucije koje su sljedile nisu bili provedeni zbog suprotstavljanja pobunjenih Srba u UNPA područjima, iako su (usprkos čestim kršenjima) oružana neprijateljstva prestala. U situaciji nedovoljne učinkovitosti mirovne akcije UNPROFOR-a i neizvršavanja Vanceovog plana, predsjednik Republike Hrvatske je na osnovu svojih ustavnih ovlasti 12. siječnja 1995. godine donio odluku o prestanku mandata mirovnih snaga – UNPROFOR-a na području RH s danom isteka mandata 31. ožujka 1995. (Prognanici i izbjeglice u RH, Vlada Republike Hrvatske, Ured za prognanike i izbjeglice, srpanj, 1995., 10).

Prešućivana pitanja:

Kada se neka zemlja nađe u situaciji nefunkcioniranja UN mirovnih operacija i njihove neučinkovitosti – ima li Vlada pravo na navedenu reakciju? Koji su mehanizmi utišavanja „neposlušna i nesuradnje“ s međunarodnom zajednicom? Sankcije unedogled?

Činjenica 4/u vezi s autonomnošću kriminala na prostorima pod zaštitom UN-a:

Opće je poznato da gdje su vojske, tu su i pojedinci koji će se upustiti u nepoželjne aktivnosti, kao što su prodaja droge, lijekova, opreme, goriva ili oružja, kao i upustiti se u prostituciju. Ovakve radnje, zajedno sa njihovom zamjetnom pristranošću, donijelo je globalno lošu reputaciju UN mirotvornim snagama. Prodaja droge, oružja i opreme su izjednačeni sa kriminalnim radnjama i počinioci su sudbeno procesuirani. Međutim, sankcije za prostituciju i druge seksualne kriminalne radnje nisu jasno procesuirane.

Sanja Špoljar Vržina
Mirna reintegracija, nemoralna „pravda“, nemirna međunarodna savjest – prilog antropologiji Vukovara

....
*Mnogi UNPROFOR-ovi vojnici u bivšoj Jugoslaviji znali su malo ili ništa o detaljima Ženevske konvencije. Upitani, izjavljivali bi da su „čuli za njih, ali ne znaju pojedinsti“ (Rita Reddy, UNHCR Bosnia, *Where there is no peace: the efficiency and ethos of the UN peacekeeping forces*, RPN 23 January-April 1997).*

Prešućivana pitanja:

Jesu li kriminal i mafija zemljopisno lokalizirani i inherentni samo nekim kulturama i društvima? Je li „balkanska epizoda“ bila samo uigravanje za uspješno dugogodišnje poduzetništvo rata protiv terorizma ili haićanske rekonstrukcije društva?

ČETIRI POGUBNE ČINJENICE, TRI DESETLJEĆA „ZAŠTITE“ UN-a I TRŽIŠTA SVJETSKOG „HUMANIZMA“

Kritika tržišta humanitarne pomoći i zaštite, odnosno velikih međunarodnih organizacija istog cilja, započinje još ranih osamdesetih godina. Antropologinja Harrell-Bond započinje ovu kritiku 1986. godine u seminalnom radu *Namećući pomoć/Imposing Aid* (Harrell-Bond, 1986.) i utire put znanstvenom području o prisilnim migracijama, kritici humanitarnih programa i rastućeg tržišta humanizma, koje pravo lice otkriva tek danas kroz haićansku budućnost „ubrzane rekonstrukcije“ nakon potresa.¹²

Tako se u međunarodnoj akademskoj zajednici prisilnih migracija već više od desetljeća proučava paradigmat-ski zaokret na najvišoj razini međunarodne zajednice, koji se dogodio nedugo nakon kraha međunarodne politike i neuspjelog humanitarnog angažmana u srcu Europe – s ciljem spasa od velikosrpske agresije na Hrvatsku, pada Vukovara i početka rata u Bosni i Hercegovini. Predmet oštih rasprava su najčešće detalji hitne reorganizacije koja je nastala u upravi Ujedinjenih naroda s obzirom na sve dotadašnje neuspjele misije UN-a na Dalekom istoku i Africi. Do ranih 1990-ih, uobičajeno tumačenje međunarodnih programa mirotvorenja bilo je desetljećima jako podložno vrlo visokoj idealizaciji. I danas protokolarni abecedarij najviših tijela međunarodne zajednice u svoje vrhunske dosege „razvijanja“ kulture demokracije i tolerancije uvrštava programe očuvanja (*peace keeping*) i izgrađivanja (*peace building*) mira. U povijesti važnih odluka u vezi sa nastankom ovih koncepcija možda je najvažnija

12 Često korištena sintagma u vezi sa Marshallovim planom za Haiti koji se mora početi realizirati prije ljetnih uragana (CNN).

ona kada je glavni tajnik Ujedinjenih naroda 1992. godine hladnoratovski isključivo vojni oblik „očuvanja mira“ preobličio u nov i potpuno drukčiji način potrebite međunarodne intervencije. Tada se prvi put u dokumentu Vijeća sigurnosti UN-a, u službi šire koncepcije mirovnih operacija, spominje trijas osmišljen kao preventivna diplomacija, očuvanje i izgrađivanje mira (Boutros Boutros-Ghali, *Agenda for Peace*, 1992.). Ovaj program je uspješno bio testiran u Hrvatskoj, i kasnije u Bosni i Hercegovini (Coleiro, 2002.).

Jesmo li pokus? Ili još važnije: Kako se ponašati u „laboratoriju“ koji ubrzano prerasta od mjesta zaštićenog stradalnika u mjesto nadzornika svih Drugih stradalnika koji nesretno nasrnu na predziđe azilanstva zvanog hrvatsko-europski bedem Schengen?

Oba pitanja nisu prešućena barem u jednom slučaju, onom futurističke snage iznjedrene još 1991. u Rogićevu nedjeljnom eseju (17. studenog 1991.), o *pokusnom narodu*: „U slikama iz prijašnjeg razdoblja dominirale su figure i pojedinosti iz utopijskog laboratorija. Nakon njih udomaćuju se srodne slike epohalnog pokusa, ali njima je cilj pokazati kako su Hrvati, za razliku od prijašnjeg eksperimentalnog programa, najveći građani među građanima. U sumornoj slikovnici eksperimentalne psihologije to bi imalo značiti da je pokusni štakor nagrađen pokusnom promjenom boje labirinta što ga, pod kontroliranim eksperimentalnim uvjetima, ima savladati. Za tu vrst povijesne energije, dakle, ne mijenja se, barem ne bitno, hrvatski tradicionalni ‘privilegij’ da budu pokusnim narodom. Mijenja se, međutim, sama struktura pokusa i očekivani ishod. Promatran iz perspektive što ju nudi ta neobična navika hrvatski građanin gotovo da i nema pravo na identitet što bi bio posljedicom njegove, i bogovima i ljudima samorazumljive, običnosti. Naprotiv, njemu se dodjeljuje identitet samo kao posljedica planirane i organizirane eksperimentalne povijesne situacije u kojoj on mora dokazati i pokazati da je to što jest – jest više od drugih, ili bolje od drugih. U socijalizmu mora dokazati i pokazati kako je veći i bolji socijalist. U postsocijalističkom poretku kako je veći i bolji demokrat, ili općenito čovjek sklon trpeljivom smiješku dok mu srpski ili koji drugi susjed s opakim predumišljajem serucka u objed“ (Rogić, 1992., 271).

Snaga ovog iskaza je viševrsna – od utjehe temeljene na preciznom opisu desetljećima nepromijenjenog psihološkog profila u koji se ugodno utopiti svom snagom samokritičnoga grohota inkontinentnosti do teške zabrinutosti, jer potpuno uništava iluziju o „paradoksalnoj“ nemogućnosti većeg zamaha u istraživanje svih dotaknutih tema. U

„laboratoriju“ hrvatskog dioništva doista nema paradoksa. Postoje dugotrajna uvjetovanost, povijesna omamljenost i opasna predaja svih svojih žrtava na sudove sramnih namjera. I dok nalazimo kratkotrajnu utjehu u patentima kulturalne posebnosti i autodestruktivne skurilne ikonografije mirotvorenja – usput rečeno dijela obaveznih EU birokratskih pomagala na putu širenja tržišta (Prilog 3) – nema snage za konfrontiranje svjetskog morala s „patentom“ humanosti u rasponu od dr. Andrije Štampara do zdravstvenih radnika Vukovarske bolnice i ratne odštete. No, teško je izbjeći stereotip. Naime, „...malo je periferijskih naroda ili skupina izbjeglo neugodan položaj pokusnog utopijskog štakora, gdje se mora dokazivati kako je, u tomu što je kao povijesno poželjno propisano, dotični narod bolji ili veći, neovisno o tome je li to idiotsko rintanje po industrijskim zabitima, revolucionarno upucavanje po sibirskim štalama ili uglađeno smješkanje po europskim diplomatskim uredima“ (Rogić, 1992., 272).

REINTEGRACIJA – ZA KOGA MIRNA?

Posve je sigurno ugodno vjerovati u svijet u kojem su svi problemi kristalizirani zemljopisno – u prostorima koje spašavamo – drugdje. No, govoriti o ovim temama znači izaći iz predvorja i dvorana „balkanske“, „ruske“, „ruandske“, „haičanske“ ili bilo koje druge mafije – pa i one znanstvene. To znači, kao u slučaju *rogićevske* dalekovidnosti i iskrenosti, postaviti pitanje osobne odgovornosti. Koliko smo spremni uočavati jedinu važnu podjelu – onu na dobro i zlo? Istodobno, to znači poštovati vremeplov stradanja i smirivanja, a on u Hrvatskoj nije počeo 1996. godine – mirna reintegracija je počela 1991. godine – u trenutku kada je Vukovar branjen ognjište po ognjište, dom po dom, grumen po grumen zemlje. Braniti znači pružiti nadu miru i dobroti, suprotstaviti se zlu i mržnji, makar žrtvom vlastita života. Svako invertiranje ove istine namjerno je unošenje nemira i kaosa, toliko potrebnih za rekonstrukciju povijesti i konfrontiranja svakom diktatu kratkotrajnih ciljeva.

Reintegracija, shvaćena i odrađena prema potrebama svjetske sigurnosti i znanosti o mirotvorstvu nije bila mirna i postavlja se pitanje može li takva opstati. *Mirna reintegracija* započeta 1991. godine nadalje je bila nemirna i zahtijevala je akcije iz srca i *migove oka*,¹³ a ne iz globalno-

13 U jesen 1991. godine, žene u poodmaklim danima trudnoće, sa čvrstom odlukom ostanka u agresorski napadnutoj Hrvatskoj nadahnjivale su se snagom akcija ljubavi i duha. Kreativnost akcija poput *Mig oka* potaknutih

-vojnih središta moći. Poznavanje događaja u Hrvatskom Podunavlju i široj „balkanskoj“ regiji u proteklih deset i više godina dopušta da zaključimo kako između lokalne hrvatske mudrosti visoko osviještene o važnosti demokratskih procesa i one globalne (zakašnjelih procesa i nepravdanih odluka međunarodnih tijela poput Ujedinjenih naroda i Haaškog tribunala), *mirna reintegracija* je isključivo uspjeh hrvatske hrabrosti i mudrosti. Štoviše, svijest o ovoj poziciji obavezuje na ozbiljnije prozivanje međunarodne zajednice u smjeru korigiranja stanja amoralnosti iz kojih su mnogi svjetski eksperimentalni projekti, poput „mirne reintegracije“ i Haaškog tribunala rukovođeni.

Na ovome mjestu u prilog budućih procesa reintegriranja i mira važno je citirati novinara Berića: „Od ovog dana nadalje, i za sljedećih stotinu godina, Srebrenica bi morala biti subjekt debata među Srbima. Ako su znali da su tenkovi koji ulaze u Vukovar obasipani cvijećem, onda bi jednog dana barem morali moći poleći jedan cvijet u Potočarima, mjestu najvećeg polja smrti u Europi od Drugog svjetskog rata, kao znak pokajanja i poniznosti prema svojim žrtvama. Kao Srbin iz Bosne, volio bih doživjeti dan koji bi bio potvrda katarze srpskog naroda na Balkanu, no sumnjam da će se to dogoditi za mojeg života. Međutim, vjerujem da će se to dogoditi jednog dana“ (Berić, 2002., 282).

Ostaje pitanje: Jesu li se u procesu mirne reintegracije slušali takvi glasovi, ili oni drugi, koji su sposobni zaborav učinjenog zla ulančati s mržnjom do potpune negacije – one koja na tramvajima iz Hrvatske uviđa strašan simbol U? Treba li strahovati ili ne od dana u kojem bismo mogli čuti i pitanje: *Granate su padale posvuda po Beogradu, a jesu li padale i u Vukovaru i Hrvatskoj?* Ovo razmišljanje je možda najboljniji, vrlo osoban – ali i najiskreniji odgovor na pitanje: Hoće li mir *mirne reintegracije* ostati sačuvan? Vjerojatno onoliko koliko će biti svijesti da su topnički dnevnic, ako i postoje, samo posljedica mržnje sadržane u još uvijek neistraženim, nespominjanim, negiranim i prešućenim dnevnicima pisanim u činu kreiranja „*jednog*“ Memoranduma.

od redateljica Renéa Medveška i danas svjedoče o činjenici da teatar ne može mijenjati svijet, ali može promijeniti trenutak pamćenja izdržljivosti zauvijek. Trenutak u kojem smo zauvijek (p)ostali svjesni da je ljubav jača od mržnje i osvete – kada smo svi zajedno u obrani i tijelima i duhom „radali“ Hrvatsku budućnost.

LITERATURA

- BERIĆ, G., *Letters to the Celestial Serbs*. London: Saqi Books, 2002.
- BOUTROS BOUTROS-GHALI, *Agenda for Peace*, 1992.
- COLEIRO, C., *Bringing Peace to the Land of Scorpions and Jumping Snakes: Legacy of the United Nations in Eastern Slavonia and Transitional Missions*. Clemensport: Canadian Peacekeeping Press, 2002.
- DENZIN, K. N., LINCOLN, Y. S., *Handbook of Qualitative Research*. London: Sage, 1994.
- FARMER, P., *The Uses of Haiti*. Monroe: Common Courage Press, 1994.
- Grupa autora, *Mjesto sjećanja – Vukovarska bolnica 1991*. Zagreb/Vukovar: Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, 2007.
- HARRELL, B., *Imposing Aid*. Oxford: Oxford University Press, 1986.
- LANG, S., Challenge of Goodness: twelve humanitarian proposals based on the experience of 1991-1995 wars in Croatia and Bosnia and Herzegovina. *Croatian Med. J.* 39: 72-76, 1998.
- LAMBRICHS, L. Louise, *Nous ne verrons jamais Vukovar*, Paris: Philippe Rey, 2005.
- MEDVEŠEK, R., HABJAN, S., *Spomenar Mig oka*, Zagreb: AGM, 2008.
- PAVKOVIĆ, M., Apeli dr. Vesne Bosanac, Koprivnica: Alineja, 2002.
- REDDY, R., *Where there is no peace: the efficiency and ethos of the UN peacekeeping forces*. Refugee Participation Network, RPN 23 January-April 1997.
- ROGIĆ, N. I., *Peti stupanj prijenosa. Kratka povijest najduže hrvatske godine pisana nedjeljom*. Zagreb: biblioteka hrvatski radio, 1992.
- ŠPOLJAR-VRŽINA, S., Antropološki osvrt na 'ekvilibrij' patnje i Haški sud. Znanstveno stručni skup: Vukovar '91 'haški sud – djelovanje međunarodnog kaznenog suda za bivšu jugoslaviju, 10. studenog 2005. godine.
- ŠPOLJAR-VRŽINA, S., Prilog antropoloških promišljanja – identiteti Vukovara iz očista domaćih i svjetskih eksperata savjesti i morala. U: *Vukovar – hrvatska baština i perspektive razvoja*. Živić D., I. Žebec (ur.) Zagreb-Vukovar: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2007., 125-146.

ŠPOLJAR-VRŽINA, S., Hrvatski domovinski rat i prakse posramljivanja – antropološki osvrt. U: *Demografski kontekst i sociokulturne posljedice Hrvatskog domovinskog rata*. Živić D., I. Žebec (ur.) Zagreb-Vukovar: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2009., 243-262.

Vlada Republike Hrvatske. Prognanici i Izbjegllice u RH, Vlada Republike Hrvatske, Ured za prognanike i izbjeglice, srpanj, 1995.

WEBER, M., *From Weber Max: Essays in Sociology*. New York: Oxford University Press, 1946.

Sanja Špoljar Vržina
Mirna reintegracija, nemoralna „pravda“, nemirna međunarodna savjest – prilog antropologiji Vukovara

PRILOG 1.

Jedan od prešućivanih dokumenata na koji nije došao pravovremeni „odgovor“ iz Europske Unije, a u kojem dr. Bosanac upozorava – „Ponovo se s nama manipulira“ – (do danas?)

MEDICINSKI CENTAR VUKOVAR

PORUKA PRIMLJENA TELEFONOM 18.11.1991. U 10:10 SATI

EUROPSKOJ MISIJI

HITAN PROSVJED

Ponovno se udara artiljerijom.
Obećano nam je da će danas prije podne doći Europska
misija.
Ponovno se s nama manipulira.

Vesna dr. Bosanac

MEDICAL CENTER VUKOVAR -CROATIA

TELEPHONE MESSAGE RECEIVED NOVEMBER 18, 1991 AT 10:10 HOURS

TO THE EUROPEAN MISSION

URGENT PROTEST

Artillery is attacking again.
We were promised that the European Mission would
come this morning.
We are being manipulated again.

Izvor:

Vesna Dr. Bosanac

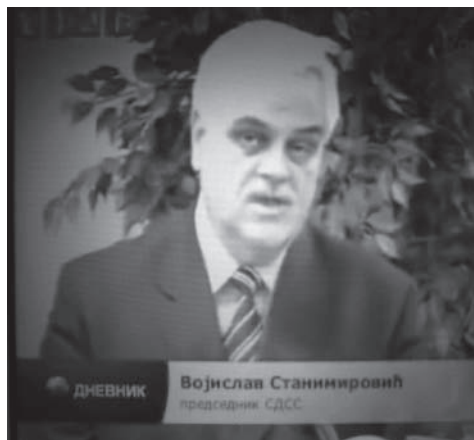
'Apeli dr. Vesne Bosanac' Mladen Pavković, 2002

PRILOG 2.

Studen 2008. godine – „Otet“ general Klein još jednom podliježe pritisku međunarodne površne ekvilibristike izjednačavanja agresora i žrtve objašnjavajući da se Hrvatsku „promatra“.

Skandal u Vukovaru: Srbi mimo protokola – RTB Vojvodina izvještava – „Jedan od uslova za ulazak Hrvatske u Evropsku Uniju jeste njen odnos prema pripadnicima nacionalnih manjina. Tim povodom danas je u Vukovaru boravio nekadašnji komandant UNTAES-a Žan Pol Klajn.“

Izvor: Izvadak iz RTB Vojvodina vijesti pod naslovom *Skandal u Vukovaru*
<http://www.youtube.com/watch?v=7lCe2euw66Y>

PRILOG 3.

Istovremene usputne metafore kontinuiranog sraza na „Zapadnom Balkanu“ – srpski kontinuum uvažavanja ekstremizma i hrvatski kontinuum uvažavanja mirotvorenja.

18.08.09. Beograd neće zagrebačke tramvaje / KONTINUUM UVAŽAVANJA EKSTREMIZMA

Hrvatski tramvaji, čini se, ipak neće voziti Beogradom. Iako je naš konzorcij *Crotram*, koji čine Končar i Gredelj, još donedavno bio favorit za dobivanje posla vrijednog oko 60 milijuna eura, beogradska agencija za investicije odlučila je 30 tramvaja kupiti od jedne španjolske tvrtke, javljaju srbijanski mediji. Glavna zamjerka hrvatskim tramvajima navodno je mali broj sjedala, način zatvaranja vrata, teško kretanje putnika i glomazni vagoni. Zanimljivo je da se u kuloarima spominje i strah beogradskih vlasti od reakcije domaćih ekstremista, koji su na čelu zagrebačkog tramvaja prepoznali slovo U.

http://www.hrt.hr/index.php?id=48&tx_ttnews%5Btt_news%5D=45949&cHash=e78043ad43, <http://www.ezadar.hr/clanak/beograd-neece-zagrebacke-tramvaje>

16.10. 2009. KONTINUUM UVAŽAVANJA MIROTVORENJA I VELIKODUŠNOG ZABORAVA RATNE ODŠTETE

	<p>Čast i zadovoljstvo nam je pozvati Vas na</p> <p>Međunarodni znanstveni skup</p> <p>NACIONALNE MANJINE KAO FAKTOR STABILNOSTI U MEĐUNARODNIM ODNOSIMA HRVATSKE I SRBIJE</p> <p>koji se održava pod visokim pokroviteljstvom predsjednika Republike Hrvatske gospodina Stjepana Mesića,</p> <p>u petak 16. listopada 2009. godine s početkom u 9 sati, u Europskom domu, Jurišićeva 1/I, Zagreb</p>
---	---